

SCENARIUSZ DLA NAUCZYCIELA

Pierwsze polskie muzeum

Izabela Czartoryska – arystokratka, która pokazała ludziom sztukę

CELE OGÓLNE

- Zapoznanie uczniów z historią początków polskiego muzealnictwa oraz dziejami kolekcji ksiąg Czartoryskich.
- Przedstawienie wybranych aspektów polskiej kultury przełomu XVIII i XIX wieku.
- Zwrócenie uwagi na wybrane polskie zabytki i muzea.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Cele poznawcze

- Przedstawienie najważniejszych faktów związanych z powstaniem i dziejami kolekcji ksiąg Czartoryskich.
- Omówienie wybranych aspektów kultury polskiego oświecenia.
- Zapoznanie uczniów z postacią księżnej Izabeli Czartoryskiej.
- Wprowadzenie następujących pojęć: Grand Tour, Hermes, Sybilla, kaduceusz, oświecenie

Cele kształcące

- Doskonalenie umiejętności społecznych, w tym umiejętności współpracy w grupie oraz dyskusji.
- Doskonalenie umiejętności pracy z tekstem i czytania ze zrozumieniem.

Cele wychowawcze

- Rozwijanie wrażliwości estetycznej.
- Rozwijanie zainteresowania historią i umacnianie poczucia związku przeszłości z teraźniejszością.

METODY PRACY

rozmowa sterowana ♦ praca uczniów pod kierunkiem nauczyciela ♦ praca w parach ♦ praca w grupach
burza mózgów ♦ praca z tekstem

NARZĘDZIA

komputer i rzutnik ♦ wydrukowane i pocięte zadania do lekcji w odpowiedniej liczbie ♦ tablica lub flipchart ♦ wydrukowane reprodukcje

PRZEBIEG LEKCJI

5 min

Rekapitulacja wtórna

- ♦ Zapytaj uczniów, po co ich zdaniem powstają muzea. Pomysły zapiszcie z jednej strony tablicy. Następnie zapytaj ich, jakiego rodzaju przedmioty można zobaczyć w muzeach (np. obrazy, broń itp.). Pomysły zapiszcie z drugiej strony tablicy. Powiedz, że dzisiaj porozmawiacie o szczególnym muzeum - pierwszym polskim muzeum.

35 min

Lekcja właściwa

- ♦ Zaprezentuj uczniom zdjęcie klucza do Świątyni Sybilli **Tablica 1**. Poproś, żeby przyjrzeni się kształtowi klucza. Czy wiedzą, do czego nawiązuje jego kształt? Powiedz, że tak wyglądała laska mitologicznego greckiego boga Hermesa **Tablica 2**. Zapytaj, czy pamiętają, kim był Hermes i do czego służyła jego laska (poślaniec bogów, łącznik między światem żywych i umarłych. Dotknięciem laski usypiał i budził ze snu. Jego rzymskim odpowiednikiem był Merkury).
- ♦ Poproś uczniów, żeby dobrali się w pary i wykonali **Zadania 1 i 2**. Upewnij się, że polecenia są dla wszystkich zrozumiałe. Po skończonej pracy, sprawdźcie odpowiedzi.
- ♦ Zapytaj uczniów, czy wiedzą kim była założycielka pierwszego polskiego muzeum. Następnie wyświetl **film** oraz poproś o wykonanie **Zadania 3**. Na koniec sprawdźcie odpowiedzi.
- ♦ Przyjrzyjcie się hasłom, które wypisaliście na początku lekcji. Czy wymieniliście cel, który przyświecał księżnej Izabeli, gdy zakładała pierwsze polskie muzeum? Poproś uczniów, by sformułowali go własnymi słowami.
- ♦ Następnie przyjrzyjcie się hasłom dotyczącym przedmiotów, które można zbierać w muzeach. A jakiego rodzaju przedmioty kolekcjonowała księżna Izabela? Poproś pary uczniów o wykonanie **Zadania 4**. Zapytaj, czy znają ten szyfr, w razie potrzeby objaśnij jego działanie (litery klucza zapisane są parami. W zaszyfrowanym słowie każda z występujących w kluczu liter została zastąpiona swoją parą. Litery, których nie ma w kluczu, pozostały bez zmian. I tak zdanie "Ala ma kota" zaszyfrowane w ten sposób brzmi "GUG MG IPTG"). Gdy wszyscy rozwiążą zadanie, porównajcie odpowiedzi.
- ♦ Poproś uczniów, żeby dobrali się w czteroosobowe grupy. Wytłumacz polecenie **Zadania 5** i poproś o jak najszybsze rozwiązanie. Wygrywa grupa, która jako pierwsza przedstawi zdania ułożone w odpowiedniej kolejności.

4 min

- ♦ **Rekapitulacja pierwotna** – wspólnie rozwiążcie **Zadanie 6**

1 min

- ♦ **Zadanie domowe** - Wytłumacz uczniom polecenie do **Zadania 7** i upewnij się, że wszyscy dobrze je zrozumieli. Na następnej lekcji poproś uczniów o przeczytanie opisów swoich muzeów.

Tablica 1

Fot. Muzeum Narodowe w Krakowie

Pierwsze polskie muzeum

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dzieciątę Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”
Więcej na: www.historadlapolonii.pl / www.duch.edu.pl

Tablica 2

Posąg Hermesa, domena publiczna

Pierwsze polskie muzeum

Zadanie 1

Jak nazywała się laska Hermesa (przez Rzymian zwanego Merkuryem)?

Żeby się dowiedzieć, rozwiąż rebus i poszczególne litery wpisz w kratki.

~~WA~~

KL=D ~~Z~~

~~X~~

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Zadanie 2

Kiedy powstało pierwsze polskie muzeum? Gdzie się znajdowało? Żeby się dowiedzieć, uzupełnij tekst podanymi niżej słowami.

◆ 1798-1801 ◆ MUZEUM CZARTORYSKICH ◆ IZABELĘ CZARTORYSKĄ ◆ TIVOLI ◆ KLUCZ ◆

◆ PIOTRA AIGNERA ◆ PUŁAWACH ◆

Przedmiot, który zaprezentowany został na początku lekcji, to ..... do pierwszego polskiego muzeum. Zostało ono założone przez księżną ..... w świątyni Sybilli w ..... . Budynek ten został wzniesiony w latach ..... według projektu architekta ..... i wzorowany był na antycznej świątyni Westy (opiekunki domowego ogniska, w mitologii greckiej zwanej Hestią) w..... - włoskim mieście, położonym niedaleko Rzymu. Dziś klucz do świątyni Sybilli można obejrzeć w ..... w Puławach.

Zadanie 3

Kim była osoba, która stworzyła świątynię Sybilli w Puławach? Żeby się dowiedzieć obejrzyj film i rozwiąż quiz.

- 1. Izabela Czartoryska urodziła się...**
  - a. W Dreźnie w 1793 roku.
  - b. W Warszawie w 1746 roku.
  - c. W Puławach w 1731 roku.
- 2. Dzięki czemu księżna Izabela uzupełniła braki w edukacji?**
  - a. Dzięki licznym zagranicznym podróżom.
  - b. Dzięki nauce w wiejskiej szkole.
  - c. Dzięki grywaniu w przedstawieniach teatralnych.
- 3. Rezydencję Czartoryskich w Puławach nazywano...**
  - a. Nowymi Atenami
  - b. Świątynią Sybilli
  - c. Świątynią Westy
- 4. Izabela Czartoryska interesowała się polityką i bywała na obradach...**
  - a. Kongresu wiedeńskiego
  - b. Okrągłego stołu
  - c. Sejmu czteroletniego
- 5. W odpowiedzi na jakie wydarzenie historyczne powstało muzeum w świątyni Sybilli?**
  - a. Powstanie listopadowe
  - b. Rozbiory Polski
  - c. Uchwalenie Konstytucji 3 maja
- 6. Majątek Czartoryskich został skonfiskowany przez carski rząd w ramach kary za udział Czartoryskich w:**
  - a. Powstaniu listopadowym
  - b. Powstaniu styczniowym
  - c. Insurekcji kościuszkowskiej

Zadanie 4

Jakiego rodzaju przedmioty kolekcjonowała Izabela Czartoryska? Zgromadzone przez nią zabytki łatwo podzielić na dwie grupy. Jakie? Żeby się dowiedzieć, rozwiąż zaszyfrowane słowa.

OGMKĄTIK NGYPEPWD

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

EZKDŁG SZTLIK

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Klucz do szyfru

GA | DE | RY | PO | LU | KI

Zadanie 5

Rozdaj uczniom wycięte zdania. Ich zadaniem jest ułożenie zdań w kolejności chronologicznej i znalezienie odpowiedzi na pytanie zawarte w poniższym tekście.

W 1831 roku rząd carski skonfiskował majątki Czartoryskich w zaborze rosyjskim. Na szczęście nie dotyczyło to kolekcji księżnej Izabeli! Jakie były jej dalsze losy?

.....
1. Po 1989 roku kolekcja trafiła pod opiekę Fundacji Książąt Czartoryskich.

.....
2. Dzięki staraniom wnuka księżnej Izabeli zbiory w końcu trafiły do Krakowa. W 1876 roku otwarto tam Muzeum Książąt Czartoryskich.

.....
3. Po zakończeniu II wojny światowej odzyskano zbiory księżnej Izabeli, które stały się częścią kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie. Niektóre z zagrabionych obiektów wciąż jeszcze pozostają zaginione, tak jak na przykład „Portret Młodzieńca” Rafaela Santi.

.....
4. Jeszcze przed opuszczeniem Puław w 1831 roku księżna Izabela ukryła większą część kolekcji. Wiele obiektów trafiło do zaprzyjaźnionych rodów. Potem zabytki te były w tajemnicy przewożone do rezydencji w Sieniawie w zaborze austriackim.

.....
5. W 2016 zbiory zakupiło państwo polskie. Główna część kolekcji pozostała w Krakowie, jednak niektóre zabytki powróciły do Puław, gdzie można je zobaczyć w Muzeum Czartoryskich.

.....
6. Tuż przed wybuchem II wojny światowej kolekcja została ukryta w piwnicach pałacu w Sieniawie. Zbiory zostały jednak odnalezione i rozgrabione przez Niemców.

.....
7. W połowie XIX wieku kolekcja trafiła do Paryża, gdzie opiekował się nią syn księżnej Izabeli.

Zadanie 6

Przeczytaj tekst o kolekcji księżnej Izabeli, a następnie zaznacz zdanie:

1. W którym wymieniono cel założenia pierwszego polskiego muzeum.
2. Z którego możesz dowiedzieć się, jakie przedmioty Izabela Czartoryska umieściła w świątyni Sybilli.
3. W którym wspomniana jest data otwarcia pierwszego polskiego muzeum.
4. Z którego możesz dowiedzieć się, jakie ważne wydarzenie historyczne poprzedziło otwarcie świątyni Sybilli w Puławach.
5. W którym pojawia się nazwa drugiego budynku muzealnego, założonego przez księżną Izabelę.
6. W którym wymienione są zabytki zgromadzone w Domku Gotyckim.

Księżna Izabela uroczyście otworzyła Świątynię Sybilli w 1801 roku. (zdanie A) Wyeksponowała w niej gromadzone przez siebie zbiory związane z historią Polski. (Zdanie B) Jej muzeum powstało niedługo po rozbiorach Rzeczypospolitej. (Zdanie C) W ich wyniku nasz kraj zniknął z map świata na ponad 100 lat! (Zdanie D) Zadaniem tego pierwszego polskiego muzeum było utrwalenie pamięci o dziejach Polski oraz podtrzymywanie tożsamości narodowej w trudnych latach. (Zdanie E) Z czasem w puławskim parku pojawiły się nowe budynki. (Zdanie F) Jednym z nich był Domek Gotycki, w którym księżna Izabela umieściła kolejne obiekty ze swojej kolekcji. (Zdanie G) Można było zobaczyć w nim kolekcję sztuki i obiektów historycznych z całego świata, na przykład obraz Leonarda da Vinci "Dama z gronostajem" czy krzesło, które podobno należało do Szekspira. (Zdanie H)

Zadanie 7

Wyobraź sobie, że możesz zaprojektować swoje własne muzeum. Co by się w nim znalazło? Jak by wyglądało? Opisz swoje prywatne muzeum, wypełniając poniższy kwestionariusz.

Dyrektor muzeum	
Jak nazywa się to muzeum?	
Gdzie się znajduje?	
Jak wygląda jego budynek?	
W jakim celu je założono?	
Jakiego rodzaju przedmioty są w nim zgromadzone?	
Jakie obiekty są najważniejszymi eksponatami?	

SŁOWNICZEK

GRAND TOUR - podróż, w którą wyruszali młodzi arystokraci w XVIII i XIX wieku, aby obejrzeć najważniejsze europejskie zabytki, poszerzyć horyzonty i zdobyć wiedzę o świecie.

HERMES (W MITOLOGII RZYMSKIEJ MERKURY) – w mitologii greckiej bóg, posłaniec, który pośredniczył między światem żywych i umarłych, a dotknięciem swojej laski usypiał i budził ze snu.

WESTA (W MITOLOGII GRECKIEJ HESTIA) – w mitologii greckiej bogini, opiekunka ogniska domowego.

SYBILLA - mitologiczna wieszczka, która przepowiadała przyszłość.

KADUCEUSZ - laska boga Hermesa, którą oplatają dwa węże.

OŚWIECENIE - epoka trwająca od końca XVII wieku do początku XIX wieku. Charakterystyczną cechą oświecenia było skupienie się na tym, co poznawalne umysłem oraz wyraźny rozwój wszystkich nauk - także historycznych.

EKSPONAT - tak nazywamy dzieło sztuki, lub jakkolwiek inny przedmiot, który znajduje się w zbiorach muzeum.

TIVOLI – miasto we Włoszech, położone niedaleko Rzymu.

FRYZ – poziomy pas dekoracyjny, architekturze jest częścią belkowania – konstrukcji znajdującej się na kolumnach lub filarach. W starożytności fryz zdobiono płaskorzeźbami.

POLECANE MATERIAŁY

Izabela Czartoryska:

https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,229,obraz_izabela_czartoryska.html

Kolekcja księżnej Izabeli:

<https://dzieje.pl/artykuly-histeryczne/przeszosc-przyszlosci-kolekcja-ksiazat-czartoryskich>

<https://culture.pl/pl/artykul/dzieje-kolekcji-ksiazat-czartoryskich>

<http://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,21206631,kolekcja-czartoryskich-swiatynia-pamieci-ksieznej-izabeli.html>

Muzeum Czartoryskich w Puławach:

<http://muzeumczartoryskich.pulawy.pl/historia/>

<https://zabytek.pl/pl/obiekty/pulawy-swiatynia-sybilli>

Portret damy z gronostajem:

<https://niezlasztuka.net/o-sztuce/dama-z-gronostajem-jedynе-dzielo-leonarda-da-vinci-w-polskich-zbiorach/>

PRAWIDŁOWE ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

Zadanie 1 ♦ Kaduceusz

Zadanie 2 ♦ klucz; Izabelę Czartoryską, Puławach; 1798-1801; Piotra Aignera; Tivoli; Muzeum Czartoryskich

Zadanie 3 ♦ 1b; 2a; 3a; 4c; 5b; 6a

Zadanie 4 ♦ pamiątki narodowe, dzieła sztuki

Zadanie 5 ♦ 4; 7; 2; 6; 3; 1; 5

Zadanie 6 ♦ 1e, 2b, 3a, 4c, 5g, 6h

 **HISTORIA:
ZOBACZ**

niepodległa | POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

 **NARODOWY
INSTYTUT MUZEALNICTWA
I OCHRONY ZBIORÓW**

 DUCH

 **HISTORIA:
POSZUKAJ**

Projekt HISTORIA: POSZUKAJ realizowany jest przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.
Program „Historia: zobacz” jest przygotowany i realizowany we współpracy
z Fundacją Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii.

Sfinansowano ze środków MKiDN
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA 2017-2022